

**UCHWAŁA NR XLI/326/17
RADY MIASTA GRAJEWO**

z dnia 24 października 2017 r.

w sprawie przyjęcia lokalnego programu pomocy społecznej "Program Aktywności Lokalnej Miasta Grajewo na lata 2017-2021".

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz.U. z 2017 r. poz. 1875) i art. 110 ust. 10 ustawy z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz.U. z 2017 r. poz. 1769 z późn. zm.) uchwala się, co następuje:

§ 1. Przyjmuje się lokalny program pomocy społecznej pod nazwą "Program Aktywności Lokalnej Miasta Grajewo na lata 2017-2021", stanowiący załącznik do niniejszej uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Burmistrzowi Miasta Grajewo.

§ 3. Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

Przewodnicząca Rady Miasta

mgr Halina Muryjas-Rząsa

Załącznik do uchwały Nr XLI/326/17
Rady Miasta Grajewo
z dnia 24 października 2017 r.

PROGRAM AKTYWNOŚCI LOKALNEJ MIASTA GRAJEWO NA LATA 2017-2021

Grajewo 2017

I. Wprowadzenie

Poprawa jakości życia, ograniczenie różnic w sytuacji materialnej i społecznej, wyrównywanie dysproporcji w poziomie życia różnych grup społecznych oraz eliminowanie zjawisk związanych z wykluczeniem społecznym stanowią nie tylko podstawowy cel koncepcji rozwoju społeczno-ekonomicznego kraju, ale również priorytet polityki społecznej państw członkowskich Unii Europejskiej. Wykluczenie społeczne to sytuacja, w której dana jednostka będąca członkiem społeczeństwa nie może normalnie uczestniczyć w działaniach obywateli tego społeczeństwa, przy czym ograniczenie to nie wynika z jej wewnętrznych przekonań, ale znajduje się poza kontrolą wykluczonej jednostki. Wykluczenie społeczne jest zjawiskiem wielowymiarowym i w praktyce oznacza niemożność uczestnictwa w życiu gospodarczym, politycznym jak i kulturowym, w wyniku braku dostępu do zasobów, dóbr i instytucji, ograniczenia praw społecznych oraz deprywacji potrzeb, dlatego też instytucje państwowe oraz organizacje pozarządowe od lat pomagają osobom mającym problemy w obszarze życia społecznego, jak również na rynku pracy. Aktualny model polskiej polityki społecznej polega nie tylko na zapewnieniu podstawowych świadczeń z pomocy społecznej, ale również na pracy z klientem skoncentrowanej na podejmowaniu działań aktywizujących społecznie i integrujących osobę wykluczoną ze społecznością lokalną i jej najbliższym otoczeniem.

Program Aktywności Lokalnej (PAL) jest narzędziem rozwoju form aktywnej integracji służącym aktywizacji społecznej i rozwiązywaniu problemów społeczności lokalnej poprzez prowadzenie działań aktywizacyjnych adresowanych do osób i rodzin zagrożonych wykluczeniem i marginalizacją społeczną. Jego wykorzystanie w realizacji lokalnej polityki społecznej umożliwi ośrodkowi pomocy społecznej wypełnianie aktywnej roli inicjatora, koordynatora i animatora środowisk lokalnych.

Realizacja Programu Aktywności Lokalnej pozwoli na rozszerzenie oferty pomocy społecznej i rozpropagowanie informacji na ten temat. Wpłynie również na stworzenie pozytywnego wizerunku Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Grajewie, dzięki czemu nie będzie postrzegany wyłącznie jako instytucja zaspokajająca materialne potrzeby wąskiej grupy indywidualnych klientów, lecz również jako jednostka inicjująca działania nastawione na zaspokojenie wszelkich potrzeb środowiska lokalnego. Przy wykorzystaniu istniejących sił i zasobów stanie się centrum współpracy i partnerstwa nastawionym na rozwiązywanie autentycznych problemów społecznych.

Podstawą prawną przyjęcia Programu Aktywności Lokalnej jest art. 110 ust. 10 ustawy o pomocy społecznej, zgodnie z którym Rada Miasta biorąc pod uwagę potrzeby w zakresie pomocy społecznej opracowuje i kieruje do wdrożenia lokalne programy pomocy społecznej.

PAL będzie służył opracowaniu i realizacji projektów aktywności lokalnej skierowanych do dzieci i młodzieży oraz osób dorosłych w ramach Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Podlaskiego 2014 – 2020 dofinansowanych ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego. Przyjęte w Programie Aktywności Lokalnej koncepcje są zgodne z założeniami zawartymi w dokumentach strategicznych, takich jak:

1. Strategia Rozwoju Kraju 2020;
2. Narodowa Strategia Integracji Społecznej dla Polski;
3. Strategia Rozwoju Województwa Podlaskiego do roku 2020;
4. Krajowy Program Przeciwdziałania Ubóstwu i Wykluczeniu Społecznemu 2020.
5. Strategia Rozwiązywania Problemów Społecznych dla Miasta Grajewo na lata 2017-2024;
6. Program Rozwoju Miasta Grajewo na lata 2016-2023
7. Strategia Polityki Społecznej Województwa Podlaskiego do roku 2020;
8. Lokalna Strategia rozwoju 2014-2020

Program Aktywności Lokalnej będzie realizowany zgodnie z zasadą pomocniczości przy udziale środków własnych samorządu i finansowania zewnętrznego, w tym ze środków budżetu państwa i funduszy unijnych. Nieodzowna więc jest korelacja Programu z kierunkami strategicznymi określonymi w dokumentach rządowych i wspólnotowych:

1. Europa 2020. Strategia na rzecz inteligentnego i zrównoważonego rozwoju sprzyjającego włączeniu społecznemu;
2. Regionalny Program Operacyjny Województwa Podlaskiego na lata 2014-2020;
3. Instrument terytorialny Rozwój Lokalny Kierowany przez Społeczność.

W powyższych dokumentach zakłada się realizację działań służących rozwojowi społeczno-gospodarczemu kraju, a co za tym idzie podniesienie jakości życia obywateli. Ważnym elementem w tym zakresie jest budowanie zintegrowanych społeczności, w których każda osoba i rodzina będzie mogła realizować swoje plany i aspiracje życiowe, a w trudnych sytuacjach uzyskiwać niezbędną pomoc i wsparcie ze strony wspólnoty oraz instytucji i organizacji działających w ramach i na rzecz społeczności. Program Aktywności Lokalnej pozwoli na realizację działań umożliwiających udzielanie indywidualnym osobom oraz ich rodzinom pomocy w odbudowywaniu i podtrzymywaniu umiejętności uczestnictwa w życiu społeczności lokalnej, w powrocie do pełnienia ról społecznych w miejscu zamieszkania lub miejscu pracy, w samoorganizowaniu się i podejmowaniu przez nich wspólnych inicjatyw i przedsięwzięć w zakresie aktywizacji społecznej i zawodowej. Kładzie on nacisk na aspekt samopomocowy, którego idea polega na wyzwoleniu i wykorzystaniu wewnętrznych zasobów

oraz kompetencji osób, grup oraz społeczności lokalnych przy wsparciu władz samorządowych.

II. Charakterystyka obszaru objętego wsparciem

Miasto Grajewo położone jest w północnej części województwa podlaskiego i północnej części powiatu grajewskiego. Graniczy z Gminą wiejską Grajewo. Miasto leży na pograniczu Mazur, Podlasia i Kurpiowszczyzny, na skrzyżowaniu ważnych szlaków komunikacyjnych (dróg krajowych 61 i 65), w pobliżu granicy państwowej z Rosją, Białorusią i Litwą.

Rysunek 1 Gmina Miejska Grajewo na mapie powiatu grajewskiego
(źródło: www.osp.org.pl)

Miasto zajmuje powierzchnię 19 km² (1.894 ha) co stanowi 1,96% powierzchni powiatu i 0,09% powierzchni województwa. W 2015 roku zamieszkane było przez 22.171 osób (45,85% ludności powiatu i 1,86% ludności województwa).

III. Diagnoza społeczna

W 2015 roku Miasto zamieszkiwało (wg. GUS) 22.171 osób, w tym 10.766 mężczyzn oraz 11.405 kobiet. Kobiety mają nieznaczną przewagę liczebną nad mężczyznami (2,88%). Należy więc stwierdzić, że podział wg. płci jest niezwykle równomierny, nie tylko w roku 2015 ale także na przestrzeni wielu lat.

Tabela 1 LICZBA MIESZKAŃCÓW MIASTA GRAJEWA W LATACH 2006-2015

	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015
Ogółem	22.444	22.347	22.309	22.309	22.539	22.455	22.375	22.246	22.243	22.171
Mężczyźni	10.841	10.793	10.764	10.774	10.940	10.891	10.860	10.766	10.794	10.766
Kobiety	11.603	11.554	11.545	11.535	11.599	11.564	11.515	11.480	11.449	11.405
Mężczyźni [%]	48,30	48,30	48,25	48,29	48,54	48,50	48,54	48,40	48,53	48,56
Kobiety [%]	51,70	51,70	51,75	51,71	51,46	51,50	51,46	51,60	51,47	51,44

Źródło: Bank Danych Lokalnych

Gęstość zaludnienia w Grajewie od 2010 roku spada. Jeżeli uwzględnimy dotychczasowe trendy migracji wewnętrznych i ich ujemne saldo to Grajewo w następnych latach może wykazywać dalszy spadek liczby mieszkańców. Sytuację na pewno ratuje dodatni przyrost naturalny – choć w 2015 roku był niewielki. Według informacji z Banku Danych Lokalnych gęstość zaludnienia w Mieście w 2015 roku wynosiła 1.171 osób na kilometr kwadratowy.

IV. Główne problemy z zakresu polityki społecznej

Pomoc społeczna umożliwia przewycięzanie trudnych sytuacji życiowych tym, którzy nie są w stanie sami ich pokonać, wykorzystując własne uprawnienia, zasoby i możliwości. Wspiera ich w wysiłkach zmierzających do zaspokojenia niezbędnych potrzeb i umożliwia im życie w warunkach odpowiadających godności człowieka. Zadaniem pomocy społecznej jest także zapobieganie trudnym sytuacjom życiowym poprzez podejmowanie działań zmierzających do usamodzielnienia osób i rodzin oraz ich ze środowiskiem.

Ośrodek realizuje zadania wynikające m. in. z ustawy o pomocy społecznej i świadczeń rodzinnych jak również koordynuje rozwiązywanie różnorodnych problemów społecznych. Oferta MOPS skierowana jest do mieszkańców, którzy znajdują się w trudnej sytuacji materialno-bytowej i zdrowotnej. W wykonywaniu zadań MOPS współdziała z różnymi podmiotami, m.in. z organami wykonawczymi Miasta, innymi jednostkami organizacyjnymi gminy, służbą zdrowia, policją, sądami, prokuraturą, kuratorami sądowymi i społecznymi, stowarzyszeniami i fundacjami znajdującymi się na naszym terenie oraz instytucjami zajmującymi się pomocą społeczną.

Do zadań Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w szczególności należy:

- podejmowanie działań zmierzających do życiowego usamodzielnienia osób i rodzin oraz ich ze środowiskiem poprzez realizację pracy socjalnej i poradnictwa oraz wsparcie asystenta rodziny,
- obejmowanie mieszkańców naszego terenu interwencją w sytuacjach kryzysowych,
- udzielanie pomocy w formie świadczeń rodzinnych, świadczeń z funduszu alimentacyjnego i świadczeń wychowawczych
- prowadzenie postępowań wobec dłużników alimentacyjnych,
- usługi opiekuńcze oraz specjalistyczne usługi opiekuńcze dla osób z zaburzeniami psychicznymi (dzieci i osoby dorosłe),
- zatrudnianie osób w ramach prac publicznych, interwencyjnych oraz społecznie użytecznych,

Działania z roku na rok ulegają zmianom.

Tabela 2 WYKAZ GOSPODARSTW DOMOWYCH I OSÓB KORZYSTAJĄCYCH Z POMOCY SPOŁECZNEJ

ROK	2013	2014	2015	2016
GOSPODARSTWA DOMOWE KORZYSTAJĄCE ZE ŚRODOWISKOWEJ POMOCY SPOŁECZNEJ	844	936	903	892
OSOBY W GOSPODARSTWIE, KTÓRE KORZYSTAJĄ ZE ŚRODOWISKOWEJ POMOCY SPOŁECZNEJ	2.423	2.687	2.478	2.371
RODZINY OTRZYMUJĄCE ZASIŁKI NA DZIECI	1.317	1.198	1.121	1.060

Źródło: Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Grajewie

Z tabeli 2 wynika, że liczba osób i gospodarstw domowych korzystających z pomocy społecznej w Grajewie maleje.

Tabela 3 WYDATKI NA POMOC SPOŁECZNĄ W LATACH 2013-2015 (dane cząstkowe)

ROK	OGÓŁEM WYDATKI [zł]	PRZECIWDZIAŁANIE PRZEMOCY [zł]	ZASIŁKI STAŁE [zł]
2014	12.222	2.120	333
2015	12.700	1.800	319
2016	13.057	2.000	397

Źródło: Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Grajewie

Mimo, że liczba osób korzystających z pomocy społecznej maleje w kolejnych latach – wydatki na tą pomoc rosną.

Tabela 4 RODZAJE POMOCY UDZIELANEJ PRZEZ MOPS W LATACH 2014-2016

POWÓD PRYZNANIA POMOCY	LICZBA RODZIN			LICZBA OSÓB W RODZINACH		
	2014	2015	2016	2014	2015	2016
Ubóstwo	667	646	627	1.983	1.893	1.773
Bezdomność	7	7	9	7	7	9
Potrzeba ochrony macierzyństwa	44	41	41	247	234	231
Bezrobocie	618	579	557	1942	1816	1711
Niepełnosprawność	242	257	250	593	562	500
Długotrwała lub ciężka choroba	119	133	157	196	219	258
Bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzeniu gospodarstwa domowego	127	118	127	475	442	437
Przemoc w rodzinie	1	1	0	5	5	0
Alkoholizm	40	37	33	59	49	46
Narkomania	3	4	3	6	6	4
Trudności w przystosowaniu do życia po opuszczeniu zakładu karnego	4	5	4	7	5	4
Zdarzenie losowe	5	1	2	17	5	10
Kłęska żywiołowa lub ekologiczna	0	0	0	0	0	0

Źródło: Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Grajewie

W 2016 roku najczęstszym powodem udzielania pomocy mieszkańcom Grajewa było ubóstwo i bezrobocie.

Tabela 5 RODZAJE POMOCY UDZIELANEJ PRZEZ MOPS W LATACH 2014-2016

	2014	2015	2016
Wielkość wydatków na świadczenia rodzinne	1.792.576	1.741.813	2.091.072
Liczba rodzin, którym przyznano świadczenia rodzinne	1.121	1.067	1.153
RODZAJ ŚWIADCZENIA	LICZBA PRYZNANYCH ŚWIADCZEŃ		
	2014	2015	2016
Zasiłek rodzinny	18.055	17.167	18.621
Zasiłek pielęgnacyjny dla osób, które ukończyły 75 lat	57	70	74
Dodatek do zasiłku z tytułu rozpoczęcia roku szkolnego	1.137	1.071	1.106
Zasiłek dla opiekuna	555	368	259
Zasiłek pielęgnacyjny dla niepełnosprawnego dziecka	1.396	1.337	1.406
Zasiłek pielęgnacyjny	3.036	3.189	3.116
Świadczenie pielęgnacyjne	900	912	939
Jednorazowa zapomoga z tytułu urodzenia dziecka	167	127	186

Źródło: Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Grajewie

V. Problemy na rynku pracy

Bezrobocie czyli zjawisko społeczne polegające na tym, że część ludzi zdolnych do pracy i deklarujących chęć jej podjęcia nie znajduje faktycznego zatrudnienia z różnych powodów stale towarzyszy gospodarce. Należy dodać, że poziom bezrobocia odnotowany w statystykach instytucji rynku pracy może być różny od rzeczywistej liczby informującej o osobach pozostających bez pracy.

Tabela 6 BEZROBOCIE W GRAJEWIE

BEZROBOTNI ZAREJESTROWANI W MIEŚCIE GRAJEWIE	LICZBA OSÓB		W TYM KOBIETY	
	31.12.2015 r.	30.09.2016 r.	31.12.2015 r.	30.09.2016 r.
OGÓŁEM	1601	1529	804	814
Z PRAWEM DO ZASIŁKU	258	230	117	118
BEZ KWALIFIKACJI ZAWODOWYCH	555	553	312	314
BEZ DOŚWIADCZENIA ZAWODOWEGO	357	360	200	215
OSOBY DO 30 ROKU ŻYCIA	445	422	233	223
OSOBY DO 25 ROKU ŻYCIA	223	208	113	106
DŁUGOTRWALE BEZROBOTNI	986	973	534	562
OSOBY POWYŻEJ 50 ROKU ŻYCIA	450	451	182	195
OSOBY KORZYSTAJĄCE ZE ŚWIADCZEŃ POMOCY SPOŁECZNEJ	10	8	5	8
OSOBY POSIADAJĄCE CO NAJMNIJ JEDNO DZIECKO DO 6 ROKU ŻYCIA	253	247	197	204
OSOBY W OKRESIE DO 12 MIESIĘCY OD DNIA UKOŃCZENIA NAUKI	62	53	31	32
NIEPEŁNOSPRAWNI	66	61	29	23
CUDZOZIEMCY	3	5	2	3

Źródło: Powiatowy Urząd Pracy w Grajewie

Na rynku pracy duże znaczenie mają kwalifikacje zawodowe i wykształcenie przyszłych pracowników. Umiejętności zawodowe oraz czynniki osobowościowe są głównym kryterium stosowanym przy rekrutacji. Największym problemem w analizowanym obszarze jest bezrobocie długotrwałe, dotyczące ludzi młodych, zdolnych do podjęcia pracy. Problemem wśród mieszkańców jest brak kwalifikacji i doświadczenia zawodowego. W trudnej sytuacji znajdują się również osoby po 50 roku życia, im najtrudniej jest znaleźć zatrudnienie, przebranżowić się. Osoby te są mniej elastyczne na rynku pracy, a jednocześnie mniej odważne od osób młodych. Trudniej jest im podejmować nowe wyzwania.

VI. Bezdomność

Bezdomność, bezdomny to terminy używane przez nas powszechnie. Są one obciążone skojarzeniami emocjonalnymi i wartościującymi. Zjawisko bezdomności jest złożone i wielopostaciowe. Bezdomność dotyka ludzi w różnych czasach, nie przywiązując wagi do płci, wieku, wcześniejszego statusu, stanu posiadania. Swoim zasięgiem obejmuje osoby z różnymi doświadczeniami i z różnych środowisk. Bezdomność to przede wszystkim to, czego nie dostrzegamy, odzwierciedla nieszczęścia i tragedie ludzkie. Naznacza swoim piętnem ludzi o najniższych dochodach, którzy doświadczyli niepowodzeń życiowych czy dramatów¹. Encyklopedia socjologii definiuje bezdomność jako względnie trwałą sytuację człowieka, nie posiadającego własnego mieszkania, albo w ogóle pozbawionego dachu nad głową. Może być rozpatrywana jako element sytuacji życiowej konkretnej osoby, jako zjawisko społeczne, przejaw patologii społecznej lub indywidualnej, a także problem społeczny. Może być efektem dobrowolnie wybranego stylu życia, desperackich decyzji własnych, cudzych zachowań dewiacyjnych, zdarzeń losowych, wadliwej polityki społecznej². Osobami bezdomnymi, obok tych, którzy sami dokonali takiego wyboru, najczęściej stają się ludzie w starszym wieku, matki z nieletnimi dziećmi, rodziny pełne nieposiadające środków finansowych na opłacenie mieszkania, oraz osoby, które opuściły zakłady karne.

Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej opublikowało sprawozdanie z realizacji działań na rzecz ludzi bezdomnych w województwach w 2014 r. oraz wyniki Ogólnopolskiego badania liczby osób bezdomnych (21/22 styczeń 2015 r.). Wynika z niego iż w Polsce jest 36.161 osób bezdomnych w porównaniu do poprzedniego badania z 2013 r. odnotowano wzrost liczby osób bezdomnych o 5.449 osób.

VII. Sytuacja dzieci

Wraz z wejściem w życie z dniem 1 stycznia 2012 roku Ustawy z 9 czerwca 2011r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej samorządy gminne zostały zobligowane do prowadzenia monitoringu sytuacji dziecka z rodziny zagrożonej kryzysem lub przeżywającej trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczej.

¹ I. Wilson, A. Szałkowski, Bezdomność jako kryterium ubóstwa, Warszawa 1988

² Encyklopedia Socjologii, Warszawa 1996

Tabela 7 CZYNNIKI WPLYWAJĄCE NA ZACHOWANIE AGRESYWNE UCZNIĄ – AGRESORY

CZYNNIKI INDYWIDUALNO-PRZEDMIOTOWE	CZYNNIKI RODZINNE	CZAS WOLNY	SZKOŁA
Pozytywne społecznie nastawienie	Korzystny status edukacyjno-zawodowy rodziców	Przynależność do grup nieformalnych i brak uczestnictwa w zorganizowanych zajęciach	Negatywne samopoczucie w szkole
Negatywne społecznie nastawienie i zachowanie, przekraczanie norm	Korzystne warunki wychowawcze	Poświęcenie czasu wolnego na oglądanie filmów i gry komputerowe o treści przemocowej	Konfliktowy klimat w szkole
Uznanie za słuszne opinii rówieśniczych o „normalności”	Partnerskie cechy wychowania w rodzinie		
Używanie środków uzależniających			

Źródło: Surzykiewicz J., Agresja i przemoc w szkole. Uwarunkowania socjokulturowe. Warszawa 2000

10 proc. polskich dzieci żyje w skrajnym ubóstwie – wynika z danych UNICEF-u. Najczęściej niezaradność rodziny w opiece i wychowaniu własnych dzieci łączy się z innymi dysfunkcjami i trudnościami, takimi jak: uzależnienie od alkoholu, narkotyków, przemoc domowa, ubóstwo, bezrobocie, niezaradność w prowadzeniu gospodarstwa domowego. Wszystko to prowadzi często do zjawiska „sieroctwa społecznego”, które związane jest ze stanem pozbawienia dzieci, trwale lub przejściowo, szans wychowywania się we własnej rodzinie, ze względu na brak odpowiednich warunków opiekuńczo – wychowawczych. Ustawa o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej nałożyła na gminy obowiązek zatrudniania asystentów rodziny od 1 stycznia 2015 r. Asystentura rodziny polega na zindywidualizowanej pracy w rodzinie, z rodziną, dla rodziny (na jej rzecz), przy dominowaniu pracy z rodziną. Cechami charakterystycznymi asystowania jest indywidualizacja pracy wynikająca z małej liczby odbiorców, dostosowanie do określonych grup beneficjentów i ich realnych potrzeb, dawanie możliwości skierowania do nich dedykowanego wsparcia.

VIII. Uzależnienia i przemoc w rodzinie

Dynamika rozwoju patologii społecznej jest duża, podobnie jak długość występowania oraz nasilenia szkodliwego funkcjonowania. W przypadku długich i intensywnych okresów toksycznych działań, inicjatywy te zaczynają przybierać określone formy patologiczne:

- Alkoholizm – jest zjawiskiem ciągle zajmującym wysoką pozycję w rankingu najczęściej występujących w Polsce przejawów patologii. Problemy alkoholowe w dużej mierze wynikiem bardzo łatwego dostępu do napojów wysokoprocentowych w Polsce. Statystyki wskazują na przerażające tempo obniżania wieku inicjacji alkoholowej oraz wzrost spożycia przez osoby nieletnie. Osoby młode są szczególnie narażone na uzależnienie. Problem alkoholowy dotyczy także osób w starszym wieku, zarówno z rodzin ubogich, jak i zamożnych. Często powodem może być rozczarowanie życiem, depresja, zbyt duża odpowiedzialność. Warto też zwrócić uwagę na istotny fakt, że dzieci uczą się poprzez naśladowanie. W związku z tym, jeżeli w domu uczuje się przy stole suto zakrapianym alkoholem lub też problemy rozwiązuje się ucieczką w alkohol, to dzieci z tych rodzin są w większym stopniu predestynowane do odziedziczenia problemów alkoholowych.
- Narkomania – jest kolejnym przejawem patologii, bazującym na uzależnieniu. Narkomania, podobnie jak alkoholizm, może mieć bardzo niewinne początki. Zaczyna się od narkotyków miękkich, a kończy na najcięższym kalibrze w postaci kokainy. Jest to szczególnie groźne i wyniszczające uzależnienie. Środki narkotyzujące są w Polsce nielegalne, więc kwestia powszechności dostępu powinna być główną przeszkodą i ograniczyć grono narkomanów. Tymczasem nie tylko nie stanowi żadnej przeszkody, ale stwarza dodatkowe zagrożenie. Laboranci policyjni, specjalizujący się w dziedzinie środków odurzających, twierdzą, że „lewe” narkotyki mogą stanowić większe zagrożenie dla zdrowia i życia zażywających niż narkotyki „czyste”. Często bowiem, aby zwiększyć zyski dealerzy dzielą swoje zapasy na mniejsze części dosypując do nich nieznanych i szkodliwych substancji. Narkomania w rodzinie doprowadzić może do rozpadu więzi rodzinnych, rozpadu rodziny, a w najgorszym przypadku do śmierci jednego z członków rodziny.
- Przemoc w rodzinie – stanowi w dalszym ciągu poważny problem, dane statystyczne dla całego kraju pokazują zatrważające informacje:
 - Około 250 dzieci na każde 100 tysięcy jest maltretowane,
 - Około 60% rodziców stosuje wobec swoich dzieci kary cielesne,

- Około 33% rodziców dotkliwie pobiło swoje dziecko przez ukończeniem przez nie 6 roku życia.

Należy pamiętać, że przemoc w rodzinie może mieć także wymiar psychiczny. Najczęściej oprawcami są dawne ofiary przemocy, które wyniosły takie „nauki” z własnego doświadczenia. Proceder przemocy fizycznej czy psychicznej nie jest jednokierunkowy. Ostatnie badania wydoły na światło dzienne zjawisko gwałtu małżeńskiego. Zmuszanie jednego z małżonków do kontaktu seksualnego często było zatajane przez ofiary bądź ignorowane przez władze. Przemoc w związku małżeńskim może sprowadzać się do form fizycznych (bicia, gwałtu, lekkich i poważnych uszkodzeń ciała) i psychicznych (poniżanie, groźby, zakazy).³

Problemy wynikające z picia alkoholu i zażywania narkotyków stanowią obecnie jedną z najpoważniejszych kwestii społecznych. Ilość osób uzależnionych od alkoholu i innych substancji psychoaktywnych jest trudna do ustalenia. Można się oprzeć o dane szacunkowe ustalone dla populacji przez Państwową Agencję Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, które prezentuje poniższa tabela.

Tabela 8 POPULACJE OSÓB, U KTÓRYCH WYSTĘPUJĄ RÓŻNE KATEGORIE PROBLEMÓW ALKOHOLOWYCH

POPULACJE OSÓB, U KTÓRYCH WYSTĘPUJĄ RÓŻNE KATEGORIE PROBLEMÓW ALKOHOLOWYCH					
		W POLSCE	W MIEŚCIE 100 TYS. MIESZK.	W MIEŚCIE 25 TYS. MIESZK.	W GMINIE 10 TYS. MIESZK.
Liczba osób uzależnionych od alkoholu	ok. 2% populacji	ok. 800 tys. osób	ok. 2000 osób	ok. 500 osób	ok. 200 osób
Dorośli żyjący w otoczeniu alkoholika (współmałżonkowie, rodzice)	ok. 4% populacji	ok. 1,5 mln. osób	ok. 4000 osób	ok. 1000 osób	ok. 400 osób
Dzieci wychowujące się w rodzinach alkoholików	ok. 4% populacji	ok. 1,5 mln. osób	ok. 4000 osób	ok. 1000 osób	ok. 400 osób
Osoby pijące szkodliwie	5%-7% populacji	2 mln. – 2,5 mln. osób	5000-7000 osób	1250-1750 osób	500-700 osób
Ofiary przemocy domowej w rodzinach z problemem alkoholowym	2/3 osób dorosłych oraz 2/3 dzieci z tych rodzin	ok. 2 mln osób	ok. 5.300 osób	ok. 1330 osób	ok. 530 osób

Źródło: Dane szacunkowe Państwowej Agencji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych

Na terenie Miasta Grajewo od wielu lat działalność prowadzi Miejska Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych. Realizacja zadań związanych z profilaktyką

³ <http://wrodzinie.info.pl/przejawy-patologii/13-skutki-patologii-w-rodzinie>

i rozwiązywaniem problemów alkoholowych prowadzona jest w postaci Programu Miejskiej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych uchwalanego corocznie przez Radę Miasta. Zakres działalności komisji przedstawia się następująco:

Komisja inicjuje działania w zakresie profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych i narkomanii, które w szczególności obejmują:

- 1) zwiększenie dostępności pomocy terapeutycznej i rehabilitacyjnej dla osób uzależnionych oraz osób zagrożonych uzależnieniami,
- 2) udzielanie rodzinom, w których występują problemy alkoholowe i/lub narkomanii, pomocy psychospołecznej i prawnej, a w szczególności ochrony przed przemocą w rodzinie,
- 3) prowadzenie profilaktycznej działalności informacyjnej i edukacyjnej w zakresie rozwiązywania problemów alkoholowych i przeciwdziałania narkomanii, w szczególności dla dzieci i młodzieży, w tym prowadzenie pozalekcyjnych zajęć sportowych, a także działań na rzecz dożywiania dzieci uczestniczących w pozalekcyjnych programach opiekuńczo – wychowawczych i socjoterapeutycznych,
- 4) wspomaganie działań instytucji, stowarzyszeń i osób fizycznych, służących rozwiązywaniu problemów alkoholowych i narkomanii,
- 5) podejmowanie interwencji w związku z naruszeniem przepisów dotyczących zakazu reklamy i promocji napojów alkoholowych, zakazu sprzedaży i podawania napojów alkoholowych oraz występowanie przed sądem w charakterze oskarżyciela publicznego,
- 6) wspomaganie działań zapobiegających i naprawczych wobec osób dotkniętych przemocą domową,
- 7) podejmowanie interwencji wobec sprawców przemocy w rodzinie.

W wielu rodzinach mamy do czynienia ze zjawiskiem ukrytej przemocy. Niezbędne jest przeprowadzenie działań mających na celu poprawę stanu świadomości społecznej wobec zjawiska przemocy, budowanie spójnego systemu pomocy ofiarom przemocy, szkolenie osób zajmujących się pomaganiem, przygotowywanie materiałów informacyjno-edukacyjnych oraz prowadzenie edukacji publicznej na temat przemocy w rodzinie i środowisku wobec dzieci, młodzieży i sposób jej przeciwdziałania. Jednym z takich działań jest procedura „Niebieskiej Karty”. Niebieskie Karty to instytucjonalne narzędzie służące do przeciwdziałania przemocy w rodzinie. Nowelizacja ustawy o przeciwdziałaniu przemocy w rodzinie (z dnia 10 czerwca 2010 r. Dz.U. Nr 125 poz. 842), która weszła w życie w sierpniu ubiegłego roku, definiuje tą procedurę następująco: "Procedura „Niebieskiej Karty” obejmuje ogół czynności

podejmowanych i realizowanych przez przedstawicieli jednostek organizacyjnych pomocy społecznej, gminnych komisji rozwiązywania problemów alkoholowych, policji, oświaty i ochrony zdrowia, w związku z uzasadnionym podejrzeniem zaistnienia przemocy w rodzinie." Zapisy tej nowelizacji wskazują na Radę Ministrów, jako organ, który określa kształt procedury oraz opracowuje wzory formularzy wykorzystywanych podczas jej realizacji. Jeżeli osobą doznającą przemocy jest dziecko, to czynności w ramach procedury "Niebieskie Karty" przeprowadza się w obecności rodzica, opiekuna prawnego lub faktycznego. W sytuacji gdy to rodzice, opiekun prawny lub faktyczny są podejrzani o stosowanie przemocy wobec dziecka, te czynności przeprowadza się w obecności pełnoletniej osoby najbliższej (w rozumieniu art. 115 § 11 kk) czyli np. dziadków, pradziadków oraz rodzeństwa (w miarę możliwości również w obecności psychologa). Obecność psychologa nie jest warunkiem niezbędnym w sytuacji, gdyż często zdarza się, że takiej osoby nie ma w zasobach kadrowych danej placówki czy miejscowości. Zakończenie procedury wymaga udokumentowania w formie protokołu podpisanego przez przewodniczącego zespołu interdyscyplinarnego. O zakończeniu procedury powiadamia się podmioty uczestniczące w procedurze po jej zakończeniu.

TABELA 9 „NIEBIESKIE KARTY”(NK) WYDANE W GRAJEWIE W LATACH 2014-2015

NIEBIESKIE KARTY			
ROK	LICZBA RODZIN OBJĘTYCH PROCEDURĄ NIEBIESKIE KARTY	LICZBA RODZIN WOBEC KTÓRYCH WSZCZĘTO PROCEDURĘ NK	LICZBA ZAKOŃCZONYCH PROCEDUR NK
2016	107	79	116
2015	115	91	65
2014	67	48	91

Źródło: Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Grajewie

We wszystkich przypadkach procedura Niebieskich Kart została wszczęta przez Policję.

IX. Sytuacja osób niepełnosprawnych

Niepełnosprawność oznacza stan fizyczny, psychiczny lub umysłowy powodujący trwałe lub okresowe utrudnienie bądź uniemożliwienie samodzielnej egzystencji. Jednocześnie jest ona również rozumiana jako wynik barier społecznych, ekonomicznych oraz fizycznych, jakie jednostka napotyka w środowisku zamieszkania. Niepełnosprawność to jedna z głównych kwestii społecznych, która utrudnia funkcjonowanie coraz większej liczbie ludności. Według wyników Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań z 2011 roku liczba osób niepełnosprawnych ogółem w Polsce na koniec marca 2011 r. wynosiła około 4,7 mln. Tym

samym liczbą osób niepełnosprawnych stanowiła 12,2% ludności kraju. Udział mężczyzn wśród osób niepełnosprawnych wynosił 46,1% wobec 53,9% dla kobiet. Najczęstszą przyczynę niepełnosprawności stanowią schorzenia układu krążenia, narządów ruchu oraz schorzenia neurologiczne. Relatywnie niższy udział procentowy osób z uszkodzeniami narządu wzroku i słuchu, z chorobą psychiczną i upośledzeniem umysłowym w zbiorowości osób niepełnosprawnych dotyczy jednak tysięcy osób o obniżonej sprawności w codziennym funkcjonowaniu, a zatem i wymagających szczególnego podejścia w edukacji, na rynku pracy i w życiu codziennym⁴.

Utrudnienia wynikające z barier takich jak brak możliwości dojazdu, brak rozbudowanej oferty zawodowej przystosowanej do możliwości osób niepełnosprawnych lub nadopiekuńczość ze strony opiekunów sprawia, że osoby niepełnosprawne uważają, iż społeczeństwo słabo się nimi interesuje.

Rehabilitacja społeczna powinna doprowadzić osobę niepełnosprawną do samoakceptacji, czyli odnalezienia własnej tożsamości w aktualnych warunkach życia. Rehabilitacja społeczna nie jest możliwa bez współdziałania służb, tworzących system zabezpieczeń i likwidujących bariery utrudniające egzystencję osobom niepełnosprawnym. Skuteczność rehabilitacji społecznej zależy także od pomocy organizacji i instytucji działających na rzecz włączania osób niepełnosprawnych w życie kulturalne, rozrywkę, sport i rekreację.

Bezrobocie wśród osób niepełnosprawnych na terenie Grajewa kształtuje się następująco:

Tabela 10 LICZBA MIESZKAŃCÓW BEZROBOTNYCH WOBEC NIEPEŁNOSPRAWNYCH
BEZROBOTNYCH W GRAJEWIE (stan na 31.12.2016 r.)

	LICZBA BEZROBOTNYCH	LICZBA BEZROBOTNYCH NIEPEŁNOSPRAWNYCH
Ogółem	1.530	59
Kobiety	793	23
Mężczyźni	737	36

Źródło: Powiatowy Urząd Pracy w Grajewie

X. Ankieta i analiza

W sierpniu i wrześniu 2017 r. przeprowadzono badanie ankietowe na potrzeby Programu Aktywności Lokalnej. Badaniem objęto 245 osób zamieszkałych na terenie miasta Grajewa. Znaczną część ankietowanych stanowiły kobiety – 62,9 %, mężczyźni – 37,1 %. 84,1% respondentów to osoby w wieku produkcyjnym. Wykształcenie wyższe wykazało 43,2 % badanych. Większość tj. 69,4 % respondentów jest aktywnych zawodowo. Średnią sytuację

⁴ <http://www.niepelnospawni.gov.pl/niepelnospawnosc-w-liczbach-/dane-demograficzne/>

materialną wykazuje 42,4 % badanych. Jako miejsce do życia nasze miasto dobrze ocenia 80,8 % respondentów, zaś bezpieczeństwo w mieście dobrze ocenia aż 95,5 % ankietowanych. Jako mocne strony miasta badani wymienili:

- infrastruktura drogowa, wodociągowo – kanalizacyjna i ciepłownicza;
- tereny zielone,
- świeże powietrze, dużo miejsc do spacerowania, spokojna okolica;
- perspektywa rozwoju turystyki;
- spokojne, sympatyczne miejsce;
- "wszędzie" blisko;
- bezpieczeństwo;
- czyste ulice;
- bogata oferta kulturalna w Grajewskim Centrum Kultury;
- profilaktyka przeciw uzależnieniom, pomoc współuzależnionym;
- otwartość i gościnność;
- dobrzy ludzie;

Z analizy przeprowadzonych ankiet wynika, że słabą stroną miasta jest:

- zbyt mała ilość mieszkań socjalnych i komunalnych (nieadekwatna do potrzeb mieszkańców);
- podjęcie pracy oraz późniejsze jej utrzymanie;
- brak ofert pracy dla osób młodych;
- brak ofert pracy dla osób z wyższym wykształceniem;
- brak perspektyw zawodowych;
- słabo rozwinięta infrastruktura turystyczna, gastronomiczna;
- brak sieci gazowej;
- ucieczka młodych do większych miast;
- starzejące się społeczeństwo;
- brak ścisłego centrum – rynku;
- zbyt mało miejsc parkingowych w centrum miasta;
- małomiasteczkowa mentalność;
- brak wyraźnej i konsekwentnej polityki rozwoju miasta w oparciu o lokalne potencjały;
- słabe skomunikowanie z resztą Polski;
- bezradność życiowa mieszkańców, niechęć do zmiany.

Z badania wynika, że wg mieszkańców miasta Grajewo najważniejszymi problemami społecznymi są: ubóstwo/bezrobocie, niewystarczająca infrastruktura i system opieki nad osobami starszymi, uzależnienia, trudna sytuacja kobiet na rynku pracy, brak poradnictwa psychologiczno –prawnego, bezradność opiekuńczo – wychowawcza.

XI. Odbiorcy programu

Identyfikacja profilu społecznego środowiska lokalnego oraz osób objętych działaniami PAL dokonana została w oparciu o wyniki diagnozy problemów społecznych, jak również poprzez rozpoznanie potrzeb w terenie. Działania w ramach Programu Aktywności Lokalnej będą skierowane do mieszkańców Grajewa - członków społeczności lokalnej, w szczególności do osób lub rodzin zagrożonych ubóstwem lub wykluczeniem społecznym. Programem będą objęte dwa rodzaje społeczności:

1. Społeczność lokalna terytorialna w której podstawowym wyróżnikiem jest łączące mieszkańców terytorium zamieszkania, o określonym obszarze.
2. Społeczność lokalna kategorialna – środowiska osób o podobnych potrzebach, problemach, dysfunkcjach, ograniczeniach /osoby bezrobotne, osoby nie pozostające w zatrudnieniu, osoby długotrwale chore, osoby lub rodziny z występującą niepełnosprawnością, rodziny wielodzietne, rodziny niepełne/.Adresatami Programu są osoby wykluczone lub zagrożone wykluczeniem społecznym oraz otoczenie tych osób – wszystkie osoby z najbliższego środowiska, których udział jest niezbędny dla skutecznego wsparcia osób z grup defaworyzowanych. Odbiorcami działań są w szczególności osoby i rodziny korzystające ze świadczeń pomocy społecznej lub kwalifikujące się do objęcia wsparciem pomocy społecznej, w tym: osoby bezrobotne, nieaktywne zawodowo bądź niepracujące, osoby długotrwale chore, osoby z niepełnosprawnością, rodziny w których występuje bezradność w prowadzeniu gospodarstwa domowego, w szczególności rodziny wielodzietne, niepełne oraz z potrzebą ochrony macierzyństwa. Wsparciem w programie zostaną objęte w szczególności osoby wymagające szczególnego zaangażowania ze względu na ograniczoną samodzielność: osoby z niepełnosprawnością, dzieci, młodzież, osoby starsze, kobiety zagrożone problemem przemocy w rodzinie. Zgodnie z diagnozą społeczną i rozeznaniem potrzeb w terenie, działania Programu skierowane będą również do innych grup i środowisk funkcjonujących na terenie miasta Grajewa, które ze względu na stopień problemów jak też i specyfikę profilu społecznego będą zaliczane do grup lub środowisk defaworyzowanych; wymagających wsparcia, a których potrzeba włączenia w proces działań aktywnej integracji wyniknie w trakcie realizacji PAL.

XII. Cele Programu Aktywności Lokalnej

Celem nadrzędnym Programu Aktywności Lokalnej dla Miasta Grajewo, jest zwiększenie aktywności oraz integracji społeczności lokalnej, ze szczególnym uwzględnieniem grup defaworyzowanych i środowisk zagrożonych wykluczeniem społecznym – poprzez rozwiązywanie problemów lokalnych oraz eliminację czynników prowadzących do wykluczenia społecznego i przeciwdziałanie temu zjawisku we wszystkich obszarach życia społecznego przy aktywnym włączeniu członków lokalnej społeczności. Działania PAL mają doprowadzić w końcowym rezultacie do podniesienia poziomu i jakości życia mieszkańców.

2. Cele szczegółowe:

- 1) Stworzenie warunków dla powstania inicjatyw i struktur funkcjonujących na rzecz społeczności lokalnej.
- 2) Wsparcie postaw obywatelskich, poprzez zwiększenie kompetencji społecznych.
- 3) Promocja działań prospołecznych, edukacja oraz dostęp do informacji o uprawnieniach.
- 4) Poprawa jakości życia, poprzez zaspokojenie potrzeb społecznych.
- 5) Aktywna integracja osób zagrożonych wykluczeniem społecznym i ich otoczenia, w szczególności w oparciu o instrumenty społeczne, zawodowe, edukacyjne i zdrowotne aktywnej integracji.
- 6) Poprawa funkcjonowania osób zagrożonych wykluczeniem społecznym.

3. Przewidywane rezultaty:

- 1) Integracja społeczności lokalnej i grup społecznych oraz zwiększenie ich aktywności.
- 2) Poprawa funkcjonowania osób wykluczonych społecznie i zagrożonych wykluczeniem oraz zmniejszenie obszaru wykluczenia społecznego.
- 3) Skuteczniejsze i efektywniejsze wykorzystanie istniejących zasobów do realizacji polityki integracji społecznej.
- 4) Podwyższenie jakości realizowanych działań środowiskowych oraz inicjowanie nowych form i metod pracy.
- 5) Wzrost poczucia przynależności do danej społeczności i odpowiedzialności mieszkańców za procesy w niej zachodzące.
- 6) Usprawnienie przepływu i dostępu do informacji podnoszących kompetencje społeczne.

XIII. Kierunki działań Programu Aktywności Lokalnej

Zakłada się, że w ramach programu będą realizowane projekty inicjowane i współorganizowane przez lokalne społeczności, w oparciu o zasady:

1. Otwartości instytucji publicznych na potrzeby środowiska lokalnego.
2. Wykorzystania zasobów instytucjonalnych i społecznych.
3. Angażowania i aktywizowania lokalnej społeczności w zakresie podejmowania działań środowiskowych.
4. Kierowania działań w pierwszej kolejności do osób i grup wykluczonych i zagrożonych wykluczeniem społecznym oraz do ich otoczenia, stałego monitorowania potrzeb środowiska społecznego.

W celu realizacji działań na rzecz aktywizacji społecznej i rozwiązywania problemów społeczności lokalnej Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Grajewie będzie prowadził współpracę i koordynował działania dla zaspokajania potrzeb członków społeczności lokalnej. Koncentracja działań w jednej instytucji, przy zaangażowaniu we współpracę innych służb i instytucji, pozwala na usprawnienie przepływu informacji, kompleksowe ujmowanie indywidualnych problemów i dostosowanie oferty pomocowej do faktycznych potrzeb klienta. Bardzo istotne jest pozyskiwanie kolejnych partnerów oraz rozwijanie współpracy z podmiotami, które już zaangażowane są w różnorodne działania na rzecz osób i rodzin wymagających wsparcia. W ramach programu realizowane będą instrumenty aktywnej integracji skierowane do społeczności lokalnej, w szczególności w zakresie:

1. aktywizacji społecznej - ukierunkowanej na nabycie, przywrócenie lub wzmocnienie kompetencji społecznych, zaradności, samodzielności i aktywności społecznej, w tym środowiskowa praca socjalna realizowana przez pracowników socjalnych oraz wspieranie rodzin w pełnieniu ich podstawowych funkcji, głównie w zakresie opieki i wychowywania dzieci;
2. aktywizacji zawodowej - której celem jest pomoc w podjęciu decyzji dotyczącej wyboru lub zmiany zawodu, wyposażenie w kompetencje i kwalifikacje zawodowe oraz umiejętności pożądane na rynku pracy, pomoc w utrzymaniu zatrudnienia;
3. aktywizacji edukacyjnej - zmierzającej do wzrostu poziomu wykształcenia, dostosowania wykształcenia lub kwalifikacji zawodowych do potrzeb rynku pracy;
4. aktywizacji zdrowotnej, o charakterze uzupełniającym, w zakresie eliminowania lub łagodzenia barier zdrowotnych utrudniających funkcjonowanie w społeczeństwie lub powodujących oddalenie od rynku pracy.

Podstawowe metody pracy wykorzystywane przy realizacji programu:

- badanie potrzeb i problemów mieszkańców,
- promowanie, wspieranie i realizowanie projektów aktywizujących i integrujących społeczność lokalną,
- współdziałanie instytucji samorządowych z instytucjami pozarządowymi i lokalną społecznością,
- wspieranie lokalnych inicjatyw i lokalnych liderów,
- umożliwienie dostępu do informacji i konsultacji,
- organizowanie i wspieranie rozwoju edukacji społecznej i obywatelskiej, wolontariatu, grup samopomocowych, edukacyjnych i innych,
- tworzenie partnerstw i promowanie pracy w partnerstwie,
- poszukiwanie alternatywnych środków na finansowanie lokalnych inicjatyw z innych źródeł niż dochody miasta,
- inne działania wynikające z aktualnych potrzeb, zgodne z celami programu.

XIV. Zasoby niezbędne do uzyskania założonych celów Programu Aktywności Lokalnej

1. Znajomość potrzeb i problemów społecznych poprzedzona dokonywaniem bieżącej analizy i oceny zjawisk oraz procesów społecznych.
2. Profesjonalny i wykwalifikowany zespół pracowników ośrodka.
3. Deklaracja współpracy ze strony instytucji i organizacji pozarządowych.

XV. Szczegółowy opis planowanych działań w ramach Programu Aktywności Lokalnej

Program ma charakter otwarty, natomiast na podstawie analizy potrzeb i problemów występujących w środowisku lokalnym, będzie występowała możliwość realizowania projektów ukierunkowanych na wskazane obszary problemowe. W oparciu o analizę potrzeb oraz zasobów instytucjonalnych i kadrowych, możliwe będzie zaplanowanie działań aktywnej integracji, w oparciu o dobór instrumentów aktywnej integracji: społecznej, zawodowej, edukacyjnej i zdrowotnej. Planowane jest aktywizowanie środowisk lokalnych oraz angażowanie mieszkańców do udziału w rozwiązywaniu zdiagnozowanych problemów, w oparciu o współpracę z zainteresowanymi podmiotami. Zakłada się zapewnienie

niezbędnego wsparcia instytucjonalnego i poradnictwa specjalistycznego przy realizacji zamierzonych działań. Szczegółowy plan działań będzie wynikał z przygotowanych projektów, które realizował będzie Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Grajewie. Podstawą planowania działań są założone cele i kierunki działań wynikające z diagnozy potrzeb społecznych, dając możliwość szczegółowego opisu działań gwarantującą skuteczną interwencję.

XVI. Działania w ramach Programu Aktywności Lokalnej

Badanie problemów oraz potrzeb mieszkańców:

- 1) ankiety dla społeczności lokalnej,
 - 2) spotkania z radnymi ,
 - 3) sporządzanie raportu z diagnozy stanowiącej integralną część strategii.
2. Organizacja i dopasowanie wsparcia w zależności od indywidualnych potrzeb mieszkańców:
- 1) przygotowanie projektów, w tym projektów socjalnych,
 - 2) przygotowanie projektów i złożenie wniosków do LGD (w tym: finansowanych ze środków EFS).
3. Organizowanie i wspieranie rozwoju edukacji społecznej:
- 1) prowadzenie działań metodą organizowania społeczności lokalnej przez animatora lokalnego/pracownika socjalnego zatrudnianego w ramach projektu realizowanego ze środków EFS.
4. Realizacja projektów na rzecz integracji społecznej we współpracy ze społecznością lokalną, przygotowanie projektów i złożenie wniosków do LGD, finansowanych ze środków EFS oraz innych.
5. Realizowanie, promowanie i wspieranie projektów aktywizujących i integrujących społeczność lokalną (opracowywanie i realizacja projektów socjalnych we współpracy z lokalną społecznością realizujących tematy społecznie ważne tj. przemoc, pomoc osobom niesamodzielnym oraz aktywizacja młodzieży poprzez organizację wolontariatu).
6. Organizowanie i inspirowanie udziału mieszkańców w imprezach i spotkaniach o charakterze integracyjnym, edukacyjnym, kulturalnym, sportowym, ekologicznym i turystycznym (organizacja wydarzeń, spotkań, imprez, festynów, pikników integrujących społeczności lokalne).
7. Działania ukierunkowane na rozwój i podniesienie samooceny osób i grup społecznych, w szczególności grup defaworyzowanych (przygotowanie projektów i złożenie wniosków do

LGD, finansowanych ze środków EFS w ramach działań aktywnej integracji z wykorzystaniem instrumentów aktywnej integracji).

8. Działania nakierowane na odbudowę i podtrzymywanie umiejętności uczestniczenia w życiu społeczności lokalnej i pełnienia ról społecznych w miejscu pracy, zamieszkania osób i grup społecznych, w szczególności grup defaworyzowanych (reintegracja społeczna – przygotowanie projektów i złożenie wniosków do LGD, finansowanych ze środków EFS w ramach działań aktywnej integracji z wykorzystaniem instrumentów aktywnej integracji).

9. Działania ukierunkowane na podtrzymanie zdolności do samodzielnego świadczenia pracy na rynku pracy osób i grup społecznych, w szczególności grup defaworyzowanych (reintegracja zawodowa - przygotowanie projektów i złożenie wniosków do LGD, finansowanych ze środków EFS w ramach działań aktywnej integracji z wykorzystaniem instrumentów aktywnej integracji).

10. Upowszechnienie działań uwzględniających otwartość instytucji samorządowych na współpracę z innymi instytucjami samorządowymi, instytucjami pozarządowymi i lokalną społecznością (podjęcie partnerskiej współpracy na rzecz realizacji PAL, zawieranie partnerstw w kierunku prowadzenia działań wynikających z potrzeb lokalnej społeczności).

11. Współrealizacja projektów inicjowanych i współorganizowanych przez lokalne społeczności, wspieranie organizacyjne lokalnych inicjatyw (prowadzenie szeroko rozumianej pracy socjalnej przez pracowników socjalnych oraz działań animacyjnych przez pracownika socjalnego – animatora lokalnego mających na celu współpracę z lokalną społecznością w zakresie realizacji przedsięwzięć inicjowanych przez liderów lokalnych, współpraca w pozyskaniu środków finansowych).

12. Wspieranie lokalnych liderów poprzez pomoc techniczną i dostęp do informacji (prowadzenie szeroko rozumianej pracy socjalnej przez pracowników socjalnych oraz działań animacyjnych, mających na celu zapewnienie edukacji – szkoleń, warsztatów zgodnie z występującymi potrzebami tematycznymi).

13. Wspieranie rozwoju informacji obywatelskiej, wolontariatu, grup samopomocowych (prowadzenie szeroko rozumianej pracy socjalnej oraz działań animacyjnych – organizacja spotkań informacyjnych z zakresu aktualnej tematyki z zakresu życia społecznego itp.; organizacja wolontariatu młodzieżowego).

14. Działania prorodzinne ukierunkowane na zmniejszenie dysfunkcyjności rodzin oraz poprawę relacji w rodzinie (prowadzenie szeroko rozumianej pracy socjalnej, zapewnienie specjalistycznego wsparcia indywidualnego oraz grupowego z zakresu poradnictwa i terapii specjalistycznej - przygotowanie projektów, projektów socjalnych (w tym: finansowanych ze środków EFS).

XVII. Harmonogram działań w ramach realizacji Programu Aktywności Lokalnej

Realizację Programu przewiduje się na lata 2017-2021. Program ma charakter otwarty, natomiast na podstawie analizy potrzeb i problemów występujących w środowisku lokalnym, będzie występowała możliwość realizowania projektów ukierunkowanych na wskazane obszary. Dane dotyczące sytuacji społeczno-zawodowej oraz potrzeb i problemów mieszkańców ze szczególnym uwzględnieniem osób i rodzin korzystających ze wsparcia Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Grajewie gromadzone są na bieżąco w ramach działalności Ośrodka. W oparciu o analizę potrzeb oraz zasobów instytucjonalnych i kadrowych, możliwe będzie zaplanowanie działań aktywnej integracji, w oparciu o dobór instrumentów aktywnej integracji: społecznej, zawodowej, edukacyjnej i zdrowotnej. Priorytetowym jest aktywizowanie środowisk lokalnych oraz angażowanie mieszkańców, do udziału w rozwiązywaniu zdiagnozowanych problemów, w oparciu o współpracę z podmiotami zaangażowanymi w realizację PAL. Zakłada się zapewnienie niezbędnego wsparcia instytucjonalnego i poradnictwa specjalistycznego przy realizacji zamierzonych działań. Planowane do zrealizowania działania, prowadzone są w zakresie bieżącej działalności podmiotów realizujących PAL jak i też będą inicjowane nowe działania, prowadzenie których jest wynikiem bieżących potrzeb społeczności lokalnych.

Badanie problemów oraz potrzeb mieszkańców (ankietowanie społeczności lokalnej, sporządzanie raportu z diagnozy);

- 1) harmonogram: 2 razy - na początku realizacji programu oraz w 2021 roku,
- 2) realizatorzy: MOPS w Grajewie we współpracy z pozostałymi realizatorami programu,
- 3) finansowanie: w ramach finansowania działalności statutowej jednostek.

2. Przygotowanie projektów finansowanych ze środków EFS i złożenie wniosków do LGD

- 1) harmonogram: w okresie obowiązywania programu PAL, w zależności od występujących potrzeb,
- 2) realizatorzy: MOPS we współpracy z organizacjami pozarządowymi,
- 3) finansowanie: środki EFS.

3. Wsparcie i promowanie postaw prospołecznych (prowadzenie szeroko rozumianej pracy socjalnej przez pracowników socjalnych, oraz działań animacyjnych).

- 1) harmonogram: w okresie obowiązywania programu PAL, w zależności od występujących potrzeb,
- 2) realizatorzy: MOPS we współpracy z pozostałymi realizatorami programu,
- 3) finansowanie: w ramach finansowania działalności statutowej jednostek.

4. Organizowanie i wspieranie rozwoju edukacji społecznej

1) harmonogram: w okresie obowiązywania programu PAL, w zależności od występujących potrzeb,

2) realizatorzy: MOPS we współpracy z pozostałymi realizatorami programu,

3) finansowanie: w ramach finansowania działalności statutowej jednostek.

5. Realizowania, promowanie i wspieranie projektów aktywizujących i integrujących społeczność lokalną (opracowywanie i realizacja projektów socjalnych we współpracy z lokalną społecznością realizujących tematy społecznie ważne)

1) harmonogram: w okresie obowiązywania programu PAL, w zależności od występujących potrzeb,

2) realizatorzy: MOPS we współpracy z pozostałymi realizatorami programu oraz liderami lokalnymi,

3) finansowanie: w ramach finansowania działalności statutowej jednostek oraz środków pozyskanych od sponsorów i innych,

6. Organizowanie i inspirowanie udziału mieszkańców w imprezach i spotkaniach o charakterze integracyjnym, edukacyjnym, kulturalnym, sportowym, ekologicznym i turystycznym /organizacja wydarzeń, spotkań, imprez, pikników integrujących społeczności lokalne/,

1) harmonogram: przez cały okres trwania programu, w zależności od występujących potrzeb,

2) realizatorzy: MOPS we współpracy z pozostałymi realizatorami programu oraz społecznościami lokalnymi,

3) finansowanie: w ramach finansowania działalności statutowej jednostek oraz środków pozyskanych od sponsorów i inne,

7. Działania ukierunkowane na rozwój i podniesienie samooceny osób i grup społecznych, w szczególności grup defaworyzowanych (przygotowanie projektów i złożenie wniosków do LGD, finansowanych ze środków EFS w ramach działań aktywnej integracji z wykorzystaniem instrumentów aktywnej integracji);

1) harmonogram: w okresie obowiązywania programu PAL, w zależności od występujących potrzeb,

2) realizatorzy: MOPS we współpracy z organizacjami pozarządowymi,

3) finansowanie: środki Europejski Fundusz Społeczny.

8. Działania nakierowane na odbudowę i podtrzymywanie umiejętności uczestniczenie w życiu społeczności lokalnej i pełnienia ról społecznych w miejscu pracy, zamieszkania osób i grup społecznych, w szczególności grup defaworyzowanych (reintegracja społeczna /przygotowanie projektów i złożenie wniosków do LGD, finansowanych ze środków EFS w ramach działań aktywnej integracji z wykorzystaniem instrumentów aktywnej integracji),

1) harmonogram: w okresie obowiązywania programu PAL, w zależności od występujących potrzeb,

2) realizatorzy: MOPS we współpracy z organizacjami pozarządowymi,

3) finansowanie: środki Europejski Fundusz Społeczny.

9. Działania ukierunkowane na podtrzymanie zdolności do samodzielnego świadczenia pracy na rynku pracy osób i grup społecznych, w szczególności grup defaworyzowanych (reintegracja zawodowa - przygotowanie projektów i złożenie wniosków do LGD, finansowanych ze środków EFS w ramach działań aktywnej integracji z wykorzystaniem instrumentów aktywnej integracji),

1) harmonogram: w okresie obowiązywania programu PAL/zgodnie z ogłaszanym naborem/,

2) realizatorzy: MOPS we współpracy z organizacjami pozarządowymi,

3) finansowanie: środki Europejski Fundusz Społeczny.

10. Upowszechnienie działań uwzględniających otwartość instytucji samorządowych na współpracę z innymi instytucjami samorządowymi i instytucjami pozarządowymi oraz lokalną społecznością (podjęcie partnerskiej współpracy na rzecz realizacji PAL, zawieranie partnerstw w kierunku prowadzenia działań wynikających z potrzeb lokalnej społeczności),

1) Harmonogram:

- utworzenie partnerstwa na rzecz realizacji PAL,

- zorganizowanie spotkań szkoleniowo informacyjnych na temat partnerstwa skierowane do liderów lokalnych społeczności, (LGD)

2) realizatorzy: MOPS we współpracy z pozostałymi realizatorami programu,

3) finansowanie: w ramach finansowania działalności statutowej jednostek.

11. Współrealizacja projektów inicjowanych i współorganizowanych przez lokalne społeczności oraz wspieranie organizacyjne lokalnych inicjatyw (prowadzenie szeroko rozumianej pracy socjalnej przez pracowników socjalnych oraz działań animacyjnych przez animatora lokalnego- pracownika socjalnego mających na celu współpracę z lokalną społecznością w zakresie realizacji przedsięwzięć inicjowanych przez liderów lokalnych, współpraca w pozyskaniu środków finansowych);

1) harmonogram: w okresie obowiązywania programu PAL, w zależności od występujących potrzeb,

2) realizatorzy: MOPS we współpracy z pozostałymi realizatorami programu,

3) finansowanie: w ramach finansowania działalności statutowej jednostek, środków pozyskanych od fundacji, stowarzyszeń oraz pochodzących od sponsorów a także pozyskane w ramach EFS.

12. Wspieranie lokalnych liderów poprzez pomoc techniczną i dostęp do informacji (prowadzenie szeroko rozumianej pracy socjalnej przez pracowników socjalnych oraz działań animacyjnych mających na celu zapewnienie edukacji – szkoleń, warsztatów zgodnie z występującymi potrzebami tematycznymi);

1) harmonogram: w okresie obowiązywania programu PAL, w zależności od występujących potrzeb,

2) realizatorzy: MOPS we współpracy z pozostałymi realizatorami programu,

3) finansowanie: w ramach finansowania działalności statutowej jednostek.

13. Wspieranie rozwoju informacji obywatelskiej, wolontariatu, grup samopomocowych, grup edukacyjnych (prowadzenie szeroko rozumianej pracy socjalnej oraz działań animacyjnych – organizacja spotkań informacyjnych z zakresu aktualnej tematyki z zakresu życia społecznego itp., organizacja wolontariatu młodzieżowego;

1) harmonogram: przez cały okres trwania programu, podjęcie działań utworzenia jednej z grup /w szczególności grupy wolontariatu/ w zależności od występujących potrzeb

2) realizatorzy: MOPS we współpracy z pozostałymi realizatorami programu,

3) finansowanie: w ramach finansowania działalności statutowej jednostek oraz ze środków EFS.

14. Działania prorodzinne ukierunkowane na zmniejszenie dysfunkcyjności rodzin oraz poprawę relacji w rodzinie (prowadzenie szeroko rozumianej pracy socjalnej, zapewnienie specjalistycznego wsparcia indywidualnego oraz grupowego z zakresu poradnictwa i terapii specjalistycznej - przygotowanie projektów, projektów socjalnych (w tym: finansowanych ze środków EFS);

1) harmonogram: przez cały okres trwania programu, przygotowanie projektu do LGD,

2) realizatorzy: MOPS we współpracy z pozostałymi realizatorami programu,

3) finansowanie: w ramach finansowania działalności statutowej jednostek oraz środków pochodzących od sponsorów oraz ze środków EFS.

XVIII. Przewidywane rezultaty

1. integracja społeczności lokalnej i grup społecznych, w szczególności osób z grup defaworyzowanych, wykluczonych i zagrożonych wykluczeniem społecznym;

2. zmniejszenie obszaru ubóstwa i dysproporcji w dostępie do usług publicznych i zatrudnienia;

3. rozwój społeczno – gospodarczy;

4. wzrost poczucia przynależności do danej społeczności i odpowiedzialności mieszkańców za procesy w niej zachodzące;
5. wzrost zaangażowania mieszkańców, w tym młodzieży w życie społeczne;
6. stworzenie płaszczyzny udziału mieszkańców w proces rozwiązywania indywidualnych i lokalnych problemów;
7. zmiana postaw społeczności lokalnych wobec osób i grup defaworyzowanych;
8. zmniejszenie obszaru wykluczenia społecznego;
9. podniesienie umiejętności społecznych grup i osób ze szczególnym uwzględnieniem środowisk zagrożonych wykluczeniem społecznym;
10. nabycie umiejętności społecznych, zwiększenie motywacji do działania i poszukiwania pracy;
11. poprawa funkcjonowania społecznego;
12. poprawa funkcjonowania oraz aktywizacja osób wykluczonych społecznie; w tym także aktywizacja na rynku pracy;
13. zdiagnozowanie potrzeb i problemów społeczności lokalnych, w szczególności grup zagrożonych wykluczeniem społecznym oraz planowanie i realizacja zadań w odpowiedzi na realne potrzeby mieszkańców;
14. stały monitoring potrzeb środowiska lokalnego;
15. realizacja projektów inicjowanych i współorganizowanych przez lokalne społeczności;
16. planowanie i realizacja projektów za rzecz społeczności lokalnej stanowiących odpowiedź na ich realne potrzeby;
17. podwyższenie jakości działań środowiskowych w tym inicjowanie nowych form i metod pracy dostosowanych do potrzeb oraz możliwości grup i społeczności lokalnych;
18. skuteczniejsze i efektywniejsze wykorzystanie istniejących zasobów ukierunkowane na realizację polityki integracji społecznej;
19. wzrost zaangażowania organizacji lokalnych w zakresie podejmowania działań środowiskowych;
20. usprawnienie przepływu i dostępu do informacji;
21. wzajemne poznawanie się różnych instytucji oraz wymiana doświadczeń między nimi, przenoszenie doświadczeń i wiedzy;
22. dostęp do metod działania innych instytucji, do dodatkowej wiedzy i umiejętności, co umożliwi generowanie większej liczby pomysłów;
23. wzmocnienie własnej skuteczności poprzez wspólne działanie.

Wszelkie zakładane rezultaty przyczynią się do nabycia umiejętności umożliwiających prawidłowe funkcjonowanie w społeczeństwie, w tym na rynku pracy; przez osoby biorące udział w PAL.

XIX. Realizatorzy programu

Realizacja Programu oparta jest na partnerstwie i współpracy w zakresie organizowania na terenie Miasta Grajewo przedsięwzięć wykorzystujących aktywne formy pomocy. Głównym realizatorem i koordynatorem Programu Aktywności Lokalnej dla Miasta Grajewo jest Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Grajewie. Współrealizatorami są podmioty, instytucje i organizacje działające w sferze polityki społecznej miasta Grajewo, które w ramach swoich kompetencji posiadają możliwości wspierania inicjatyw społecznych, tworzenia poczucia przynależności do danej społeczności oraz mobilizowania i wspierania rozwoju jednostki, grupy i społeczności lokalnej, w tym:

1. Urząd Miasta Grajewo;
2. Jednostki organizacyjne miasta;
3. Placówki edukacyjne (szkoły, przedszkola);
4. Placówki kulturalne (Miejska Biblioteka Publiczna, Grajewskie Centrum Kultury);
5. Organizacje pozarządowe;
6. Komenda Powiatowa Policji;
7. Zakłady opieki zdrowotnej;
8. Społeczności lokalne;
9. Organizacje kościelne;

XX. Finansowanie Programu Aktywności Lokalnej

Przewiduje się, że działania realizowane w ramach Programu Aktywności Lokalnej będą finansowane z następujących źródeł:

- 1) środki pochodzące z budżetu miasta;
- 2) środki własne podmiotów zaangażowanych w realizację działań w ramach realizacji PAL;
- 3) środki pochodzące z budżetu państwa;
- 4) środki z funduszy Unii Europejskiej;
- 5) środki pochodzące ze źródeł zewnętrznych, w tym darowizny i sponsoring.

XXI. Monitoring i ewaluacja

Monitoring będzie prowadzony na bieżąco przez realizatorów PAL, a jego celem będzie ustalenie skuteczności podejmowanych działań oraz stosowanych metod pracy w celu osiągnięcia zamierzonych rezultatów. Prowadzona analiza pozwoli na ocenę oczekiwanych wyników już przyjętych zadań. W przypadku stwierdzenia rozbieżności między założeniami a rezultatami na bieżąco będą dokonywane zmiany w przyjętych założeniach i/ lub metodach pracy, co umożliwi osiągnięcie jak najlepszych rezultatów. Corocznie będą sporządzane sprawozdania z realizacji Programu Aktywności Lokalnej, które zostaną przedstawione Burmistrzowi Miasta Grajewo w ramach informacji sprawozdawczej z działalności Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Grajewie. Po zakończeniu realizacji PAL zostanie przygotowany raport końcowy podsumowujący całość podejmowanych działań, w którym zostanie dokonana ocena wykonywanych czynności oraz rezultaty, jakie one przyniosły. Wskazane zostaną również działania, metody i formy, które powinny być kontynuowane w latach następnych.

Spis treści

I.	Wprowadzenie.....	2
II.	Charakterystyka obszaru objętego wsparciem	4
III.	Diagnoza społeczna	5
IV.	Główne problemy z zakresu polityki społecznej.....	5
V.	Problemy na rynku pracy	8
VI.	Bezdomność	9
VII.	Sytuacja dzieci.....	9
VIII.	Uzależnienia i przemoc w rodzinie	11
IX.	Sytuacja osób niepełnosprawnych.....	14
X.	Ankieta i analiza.....	15
XI.	Odbiorcy programu	17
XII.	Cele Programu Aktywności Lokalnej	18
XIII.	Kierunki działań Programu Aktywności Lokalnej	19
XIV.	Zasoby niezbędne do uzyskania założonych celów Programu Aktywności Lokalnej.....	20
XV.	Szczegółowy opis planowanych działań w ramach Programu Aktywności Lokalnej.....	20
XVI.	Działania w ramach Programu Aktywności Lokalnej.....	21
XVII.	Harmonogram działań w ramach realizacji Programu Aktywności Lokalnej.....	23
XVIII.	Przewidywane rezultaty	26
XIX.	Realizatorzy programu	28
XX.	Finansowanie Programu Aktywności Lokalnej	28
XXI.	Monitoring i ewaluacja.....	29